

MARIA GRIPE

*Varjojen
kätkö*



TAMMI

MARIA GRIPE

*Varjojen
kätkö*

SUOMENTANUT EILA KIVIKK'ÄHO

TAMMI / HELSINKI



Kirjallisuussitaatit ovat seuraavista suomennoksista:
Oscar Wilde: Dorian Grayn muotokuva, suom. Kai Kaila (WSOY 1963)
Friedrich von Schiller: Orleansin neitsyt, suom. Toivo Lyy
(Valitut teokset I, Otava 1950)
Kirkkoraamattu 1992 © Kirkon keskusrahasto.
Muut suomennokset ovat Eila Kivikk'ahon.

Alkuteos: *Skugg-gömmen*
© Maria Gripe, 1988 / 2023
Kannen kuva: Harald Gripe 1988 / 2023
Graafinen suunnittelu: Laura Lyytinen
Suomenkielinen laitos © Tammi, 2023
Tammi on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä.
Teoksen on julkaissut ensimmäisen kerran suomeksi
Kustannusosakeyhtiö Tammi vuonna 1990.
Suomennos tarkistettu 2023 / Tammi.

ISBN 978-952-04-5235-3
Painettu EU:ssa.

ESIPUHE

Siihen aikaan kun olin vilkkaasti liikkeellä Willanderin teatteriseurueen mukana, jouduin kulkemaan paljon junalla. Me matkasimme maata ristiin rastiin, ja minä asetuin aina istumaan omiin oloihini. Olin lukevinani hartaasti kirjaa, vaikka itse asiassa en lukenut riviäkään. Sen sijaan pohdin juurta jaksain omaa elämääni, annoin sen vilistä silmiäni editse kuin minkäkin elämäkertafilmin.

Samoin käy vieläkin. Heti vaunuun tultuani ajatus lähtee liikkeelle. Kaikki junassa johtaa minut ajattelemaan oman elämäni kulkua: pyörien rytmikäs jyske, matkakumppanit osastoissaan, maisema, joka alati vaihtuvana vilisee ikkunan takana, taivas kaiken yllä ja ennen muuta kiskot, joita pitkin kiihdämme ja joilta ei hevillä poiketa. Juna vain kulkee tietään paljon tasaisemmin ja rauhallisemmin eikä voi kääntyä kesken kaiken palatakseen vanhoille jäljilleen, kuten minun on tehtävä nyt, kun alan selaila elämääni.

Junassa tulee jotenkin sellainen tunne kuin elämä olisi jo hyvinkin pitkä. Tuntuu tosiaan siltä kuin

olisin elänyt iät ja ajat. Sehän ei pidä paikkaansa, jos laskee vuodet, kuukaudet ja päivät, mutta sisältöä on ollut kosolti. Vieläpä melkoista myllerrystä, josta on usein vaikea saada selvää.

Mutta eräänä päivänä huomasin, että jokin toistuva kuvio minun elämästäni kyllä erottui. Tarkemmin ajatellen se saattoi olla jopa Kohtalo. Havainto herätti uteliaisuuteni. Minä olen aina halunnut uskoa kohtaloon, en vain ole oikein uskaltanut. En edes nyt. Se vaatii rohkeutta.

Kohtalosta olisi kyllä apua ja tukea. Mutta toistuva kuvio, jonka olen näkevinäni, saattaa yhtä hyvin olla pelkkä näköharha. Olen usein ajatellut ottaa siitä tarkemmin selvää, mutta siihen se on toistaiseksi jäänyt.

Ennen kaikkea tahtoisin tietää, onko mitään kaitselmusta ylipäänsä olemassakaan, ja jos on, niin miten se menettelee meidän ihmisolentojen suhteen. Sitä yritän tutkailla. Lähtökohtana pidän omaa elämääni. Mutta kuinka minä pääsen siihen käsiksi?

Kuinka voin alkaa?

Olen kaikesta huolimatta liian nuori, mistään omaelämäkerrasta ei siis voi olla puhuttakaan, siihen eivät ainekset riitä. Mutta ehkä pystyn kuvaamaan eräitä tapauksia, joilla ymmärtääkseni on merkitystä – siis tuon tuntemattoman kuvion osasia ja sirpaleita.

Jotain sellaista saan kyllä aikaan, ja minun on tehtävä se omalla tavallani, mistä seuraa, etten voi piinallisen tarkasti tuijottaa verbien muotoihin ja sen sellaiseen. Saa luvan kelvata sellaisenaan.

Vähän kerrassaan aion siirtyä kirjoittamaan kolmannessa persoonassa. En heti alkuun. Mutta päästyäni vauhtiin minun on saatava etäisyyttä aiheeseen ja pyrittävä asiallisuuteen. Silloin on melkein pakko käyttää kolmatta persoonaa. Saa siinä yrittää, ennen kuin oikea sävy löytyy. Minähän en ole mikään helppo ruodittava, varsinkaan jos itse olen ruotimassa. Joudun kamppailemaan omaa ylpeyttäni, turhamaisuuttani, ylimielisyyttäni, koko omaa MINÄÄNI vastaan.

En nyt tiedä, lienenkö oikeastaan erityisen itsekäs – siis siinä mielessä, että olisin egoisti – mutta itseäni täynnä kyllä olen kuten vain ani harvat, sen tiedän. On takuulla vastenmielistä pakottautua kolmanteen persoonaan ja piiloutua niin vähäpätöiseen sanaan kuin ”hän”.

Tosin ”minä” on lyhyt sana sekin, mutta onhan se kaikin puolin vahvempi, avoimempi, voimallisempi ja sopii paljon paremmin minunlaiselleni ”monumentaaliselle” luonteelle.

Tämä ei ole kerskailua. Sen tietävät kaikki, jotka ovat joutuneet tekemisiin minun kanssani.

Mutta ylenpalttisia persoonallisuuksia on suorastaan pakko jotenkin annostella. Tarjota suppeammassa muodossa. Muuten he eivät mahdu kirjoihin eivätkä kansiin. Kolmas persoona on siis käypä muoto minun tapauksessani, koska yritän kertoa omasta itsestäni sekoittamatta silti itseäni mukaan enempää kuin on välttämätöntä. Ei kovin helppo tehtävä, mutta kiintoisa. Kukapa tietää – siinä tähän voi tulla vaikka kokonainen romaani! Mutta siinä tapauksessa tosipohjainen – ei seipitelmä.

Tokkopa minun sieluuni mitään ihmeempiä aarteita kätkeytyy. Jos minussa on jotain jaloa ja arvokasta ollut, olen tuonut sen sitä mukaa kaiken kansan nähtäväksi ihan koreilumielessä. Pahoin pelkään, että jäännös onkin sitten yhtä tyhjän kanssa, maton alle lakaistuja roskia. Mutta joskushan senkin on aika tulla näköksälle.

Vähän niin kuin nostelisi kiviä meren pohjasta rantatöyräälle.

Ei, nyt minä liioittelen.

En odota löytäväni salaisia aarteita, mutta en myöskään mustia pikku nilviäisiä. Kunhan puhun ollakseni kiinnostava, edes omissa silmissäni.

Joidenkin mielestä minä olen valtavan ”arvoituksellinen”. Siitä jopa motkotetaan.

”Mikä sinäkin luulet olevasi?”

”Sinusta ei sitten tule hullua hurskaammaksi!”

”Jopas on kummallinen järjenjuoksu!”

Sellaisia huomautuksia olen saanut kuulla. Melkein koko ikäni. Mutta en minä ennen siitä niin piitannut. Puhukoot minun puolestani. Vasta nyt se alkaa kismittää. Johtuukohan se tulevasta ammattistani?

Minä aion näyttelijäksi. Ja haluan, että minut ymmärretään oikein.

Mutta ei kai näyttelijättärelle ole haittaa siitä, että häntä pidetään arvoituksellisena? Pikemminkin päinvastoin. Sitä mielenkiintoisempaa!

Niin, tiedän, että moni ajattelee noin. Mutta minä en alkuunkaan usko heidän olevan oikeassa. Eihän arvoituksellisuus sinänsä ole arvokasta.

Ensinnäkin kaikki riippuu siitä, mihin luulo perustuu. Tyhmyrikin voi vaikuttaa arvoitukselliselta. Jos älyää pitää suunsa kiinni.

Toiseksi – arvoituksellisuus katoaa sen sileän tien heti, kun syy saadaan selville. Se on haihtuvaa kuin parfyymi.

Minulla ei ole harmainta aavistusta siitä, mihin minun arvoituksellisuuteni voisi perustua. Totta kyllä, että päältä päin katsoen saatan joskus vaikuttaa oikukkaalta ja käsittämättömältä. Minulla on mielestäni oikeus henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. En jaksa aina selitellä tekemisiäni. Ja puheisiin arvoituksellisuudestani olen todella kylästynyt. Kukapa olisi omissa silmissään ainutlaatuisuinen? En silti väittäisi, että itsekään aina ymmärtäisin itseäni. Joskus on vaikea sanoa, minkä vuoksi käyttäydyn monimutkaisesti, mutta alan jo suurin piirtein arvata, mistä milloinkin on kysymys.

Jos toivoo osakseen ymmärtämystä muilta, tulisi ensin itse ymmärtää itseään. Sehän on selvää, mutta ei juuri helpota asiaa.

Itsetutkiskelu. Se kuulostaa niin turvalliselta. Useimmat kai pystyvät siihen. Sytyttää vain kynttilän, nojautuu tuoliinsa ja syventyy ääneti omaan itseensä. Ja sielu avautuu sisäisen silmän eteen kuin kukkurainen aarreaitta. Ei muuta kuin astuu pyhättöön, silmäilee aarteistoaan ja ilahtuneena miettii, mitä kaikkea hyvää ja kaunista ja hienoa sisikunnassa sentään on.

Sellaiseksi minä kuvittelen kaikkien muiden sisimmän. Ei, en toki kaikkien, mutta useimpien.

Esimerkiksi Bertan. Hän ei koskaan joudu törmäämään epämieluisiin yllätyksiin. Hänellä on sie-lunelämä hallinnassaan. Toisin kuin minulla. Voin joutua minä hetkenä tahansa pois tolaltani ja huonoihin väleihin ihmisten kanssa.

Minä muistutan aika lailla äitiäni. Kaksijakoisia luonteita kumpikin, sekä hän että minä. Toisinaan tulee mieleen, että jos saisin jotain tolkkua itsestäni, niin voisin ymmärtää häntäkin. Mutta jos minä *alkaisin* pohdiskeluni äitiä erittelemällä, taitaisi tie nousta pystyyn. Käsityksen hänestä voin saada vain itseni kautta. Eihän se helppoa ole, mutta joskus se tuntuu olevan ainoa tärkeä asia.

Mikä ei tietenkään pidä paikkaansa. Työni tässä on tärkeintä. Se että tulen joksikin. Ja vähitellen olen Jotakin.

Useimmilla ihmisillä on vain yksi minä, jonka voi hallita kutakuinkin ja tuntea laidasta laitaan. Mutta minua kansoittaa lukematon joukko eri olen-toja, jotka putkahtavat ilmoille koska tahansa ja katkeroittavat elämääni. Olen melkein kuin venäläinen maatuskanukke. Siinä on monta nukkea sisäkkäin, ja teatteriin pääseminen on minulle tärkeää jo senkin vuoksi, että voisin purkaa suman ja sijoittaa iänikui-set tungettelijat eri rooleihin – itseni ulkopuolelle.

Eikä siinä kyllin. Noiden kiusanhenkien lisäksi minä elätän itsessäni kahta vallasta kamppailevaa minuutta.

Toisen nimi on Saga. Toinen on Carolin.

Lapsena Sagan ja Carolinin yhteenkuuluvuus oli selviö. Mitään eroa ei ollut. Saga Carolin oli minun

nimeni, jonka olin kasteessa saanut. Mutta äitini ei osannut päättää, kumpaa nimeä käyttäisi. Ensin olin Saga, sitten Carolin, lopulta milloin kumpikin, vuorotellen.

Oikeastaan siihen on olemassa selitys.

Äitini on ihan itse käyttänyt kahta eri nimeä.

Minulle hän on Ida. Mutta kahdelle muulle lapselleen – Lydia.

Se on kuitenkin hieman eri asia kuin minun tapauksessani, sillä häntä ei ole kastettu Idaksi. En tiedä, mistä hän on keksinyt sen nimen, mutta kaipa se on johdettu muuntelemalla Lydia-nimeä. Joka tapauksessa nuo kaksi nimeä merkitsevät hänelle kahta tyystin erilaista maailmaa.

Niinhän minunkin nimeni minulle merkitsevät, joskaan eivät yhtä kohtalokkaalla tavalla kuin äidin tapauksessa. Saga ja Carolin eivät Idan ja Lydian tavoin kieltäydy hyväksymästä toisiaan. Saga ja Carolin voivat pohjimmiltaan kunnioittaa toisiaan, mikä taas on täysi mahdottomuus Idalle ja Lydialle. Mutta kaikki äitiä koskeva on niin monimutkaista, että en voi puuttua siihen juuri nyt. Palaan häneen myöhemmin. Minun täytyy aluksi pitäytyä siinä, mitä tiedän itsestäni.

Sagalla on siis oma maailmansa ja Carolinilla omansa. He pyrkivät eri suuntiin, heidän ajatuksensa käyvät harvoin yksiin. He piiloutuvat toinen toiseltaan, ja joskus minä tempoilen kuin aasi kahden heinätipon välissä tietämättä, olenko minä Saga vai Carolin, vai kumpikin vai enkö kumpainenkaan. Onneksi on tuo teatteri, jonne voi tuokioksi paeta

muiden rooleihin. Samalla olen täysin selvillä siitä, että oikein hyvää näyttelijää minusta ei tule ennen kuin saan pidetyksi erillään nuo kaksi maailmaa.

Miten ihminen voi lähestyä itseään?

Sisarpuoleni Berta on niin läpeensä ehjä ihminen, että ei joutuisi koskaan kysymään sellaista. Hän voi käyttää ensimmäistä persoonaa aivan epäröimättä. Hänen ei tarvitse ulkomaailman vuoksi suurentaa eikä pienentää ”minä”-sanaa. Hänen minuutensa on yksi ja jakamaton Minä. Samoin kuin hänen sielunsa. Hän yksinkertaisesti tietää, kuka on.

Kun taas minun sieluparkani muistuttaa lähinnä hitsauskipinää, jonka silloin tällöin valtaa suuruudenhulluus. Tai:

*...valoisampien avaruuksien säkene
on taivaisten syntynsä unohtaen eksynyt elämän yöhön,
yhä etäämmälle, ja viimein tuikahtaa sammuksiin.*

Nämä olivat Bertan sanoja, hänen kuvauksensa minun sielunelämästäni. Suurenmoista ja traagista. En tiedä, mistä hän on poiminut sitaattinsa, mutta Bertahan onkin niin hyvin perehtynyt kaunokirjallisuuteen. Täytyy kysäistä häneltä, jähka sattuu sopiva hetki.

Tukholma, elokuussa 1914

C.J.

1

Aloitin kopioimalla kirjeen, jonka Carolin on kirjoittanut Sagalle jonakin synkkänä hetkenä:

Rakas Saga,

minulla ja sinulla ei viime aikoina ole ollut paljontekemistä toistemme kanssa, tarkkaan ottaen ei mitään. Jos oikein ymmärrän, et ota minua enää juuri lainkaan lukuun. Mutta sinun kannattaa ehkä tietää, että olet ajatuksissani joka päivä. En unohda sinua. Minä tarvitsen sinua.

Lapsena me kuuluimme yhteen, olimme yksinkertaisesti erottamattomat. Mutta ikävä kyllä olemme vuosien mittaan liukuneet kauas toisistamme, ja toisinaan tuntuu kuin olisit muuttunut enemmän tai vähemmän vieraaksi minulle. Samoin minä arvatinkin sinulle.

Ehkä se on minun syytäni.

Toisinaan kuulen nimesi mainittavan, kuten sinäkin varmaan olet kuullut minun nimeäni – luultavasti paljon useammin kuin minä sinun nimeäsi. Mitä tunteet, kun kuulet nimeni?

Minä ainakin tunnen pientä ahdistusta, kun joku sanoo minulle *Saga*. Sitä ei satu kovin usein tätä nykyä, mutta Hedda erehtyy joskus kirjeissään sanomaan niin. Varmasti tahallaan. Hän toivoo varmaan, että en hukkaisi sitä minuuteni puolta, joka olet sinä. Tärkeää puolta. Enkä tahtoisikaan hukata.

Sinun nimesi tuo nimittäin mieleeni jotakin, minkä pelkään olevan katoamaisillaan. En oikein tiedä mitä, mutta muun muassa siitä yritän nyt ottaa selvän. Koska se menetys tuntuu yhä tuskallisemmalta.

Saga, olisiko niin, että sinä edustat jollakin tavoin sitä minuuteni osaa, josta olen joutunut vähitellen luopumaan?

Mutta miten me olemme antaneet käydä niin?

Vai etkö halua enää tietää minusta mitään?

Ei. Sitä en millään voi uskoa.

Me olemme tosin kovin erilaisia, sinä ja minä, ja on oikeastaan käsittämätöntä, että mahdumme yhteen ja samaan pääkoppaan, mutta yhteen me kuulumme, me kaksi. Ja tuskinpa meidän välillämme on ollut mitään vakavia yhteenottoja? Vaikka minä olenkin ”tuittu”, kuten Berta sanoo. Sinä olet niin paljon hiljaisempi kuin minä, niin paljon vakavampi, tai *syvempi* kuten sanotaan. Sinulla on kai pohjimmiltasi enemmän yhteistä Bertan, sisarpuolemme kanssa, ja siksi minä olenkin kaivannut sinua, etenkin silloin, kun joudun Bertan kanssa tekemisiin. Et voi aavistaa, miten usein olen toivonut, että minäni kaikkineen olisi mieluumin sellainen kuin sinä.

Olen jopa yrittänyt houkutella jotakin sinun lempeämmästä olemuksestasi itseeni, mutta turhaan.

Olen mikä olen.

Näyttämöllä sen sijaan pystyisin oikein hyvin hahmottelemaan sinun nöyrää ja lempeää luonnetasi. Sen vuoksi, että silloin esitän tiettyä roolia. Mutta minusta on vastenmielistä muuntua muuksi näyttämön *ulkopuolella*, yksityiselämässä. Siitä seuraisi takuulla raivonpuuska.

Ja hyvä niin. Sehän osoittaa, että kaikesta huolimatta pystyn pitämään erillään teatteriminäni ja yksityisminäni. Silloin olisi piru merrassa, jos minä alkaisin tekeytyä muuksi arkielämän todellisuudessa enkä itse edes huomaisi sitä. Onneksi huomaan oireet heti, ja toivon, että olisit paikalla.

Etkö sinä koskaan ole kaivannut minua?

On se kumma, jos et, sillä tottahan sinä tarvitset minua yhtä paljon kuin minä sinua. Ilman minua olet vain puolikas, etkö tunne sitä, Saga? Niin kuin minä olen vajaa ilman sinua.

Niin se on.

Mutta ehkäpä olet kaikessa salassa onnistunut säilyttämään yhteyden minuun.

Siksiköhän minä joskus äkkiarvaamatta tunnen olevani mystisen viisas? Sinäkö silloin vaikutat?

Uskon, että meistä kahdesta juuri sinä olet monin tavoin vahvempi. Onneksi. Sinähän lienet parempi minäni? En toki halua asettaa kynttilääni vakan alle. Minäkään en ole mikään hauras astia. Enkä erityisen viheliäinen ihmisenä. Mutta haluan sinut mukaan, sillä uumoilen, että me kaksi, sinä ja minä yhdessä, voisimme olla jotain ylittämätöntä. Jos me vain voisimme eheytyä yhdeksi.

Mitä minulla sitten on? Sellaista mitä sinulla ei ole.

No. On minulla ainakin hurjan vahva tahto. Ajan kyllä tahtoni läpi. Olen peloton, aloitekykyinen, käytännöllinen ja todellisuudentajuinen.

Sinä olet säikkyvämpi, uneksivampi ja kekseliäämpi. Sinun elämäsi soljuu kuin muissa maailmoissa. Mielikuvitusmaailmassa.

Ei minultakaan mielikuvitusta puutu, mutta se vaikuttaa minussa toisella tavalla. Eniten se vaikuttaa teatterissa, kun syvennyn rooleihini, sekä näyttämön ulkopuolella silloin, kun teen havaintoja ihmisistä. Silloin minun mielikuvitukseni puhkeaa täyteen kukkaan. Pysyttelen melkein aina maan kamaralla, sen tähden mielikuvitukseni suuntautuu enemmän ulospäin, sinun taas enemmän sisäänpäin, siltä minusta tuntuu.

Jos me kaksi olemme näin erilaisia, niin olemmeko milloinkaan ymmärtäneet toisiamme, me kaksi?

Sitä sopii kysyä. Kyllähän se lapsena sujui, mutta kaikki muukin oli siihen aikaan niin itsestään selvää.

Osaatko sinä sanoa, mikä muutti todellisuuden muuksi?

Mitä oikeastaan tapahtui?

Tiedätkö, mitä minä arvelen?

Älä viitsi sanoa, että yritän vain vierittää syyn omilta niskoiltani, mutta minä uskon sen tosiaan tapahtuneen silloin, kun äiti katosi tietymättömiin...

Silloin kaikki jollakin tavoin särkyi. Ainakin minulta. Minä kai jotenkin lysähdin kasaan. Ajatukseni ikään kuin lamaantuivat, ja minun oli pakko katkaista kaikki syvemmät ihmissuhteeni. Sen vuoksi en

jaksanut pitää yhteyttä sinuunkaan. Sinä olit ajatteleva ja tunteva osapuoli. Sitä minä en sietänyt. Se teki kipeää. Olin tukehtumaisillani ja halusin päästä irti kaikesta, mikä sivusi minua itseäni.

Samaltako sinustakin tuntui?

Olin surussani itsekeskeinen, tuiskahteleva, piinaisin sinua raivoisilla purkauksillani, kunnes sinä näit parhaaksi väistyä, eikös se ollutkin niin? Välit katkesivat molemmin puolin. Eikö niin? Yhtä aikaa?

Kun tämä tapahtui, oli kumpikin meistä sisimmässään vain yksinäinen ja hylätty lapsukainen, niin sinä kuin minäkin, sekä Saga että Carolin. Minulla on vieläkin sellainen tunne, että minut on petetty... Ja sanon itselleni, että jonkunhan täytyy olla vastuussa siitä, että meidän sielumme repäistiin kahtia, niin että sinusta tuli sinä ja minusta minä.

Uskon tietäväni, kuka siis...

Sillä ei se suinkaan voinut olla pelkästään minun syytäni?

Ei sinun tarvitse vastata, jollet halua. En odota sitä enkä mitään muutakaan. Tämä kirje oli vain mielijohde, joka seurasi siitä, että olen alkanut kirjoittaa pientä ”tutkielmaa” minusta itsestäni – meistä.

Jää hyvästi, Saga –

Ystäväsi Carolin

Nostamatta kynää paperilta hän jää kotvaksi istumaan, sen terä on yhä hänen nimensä loppupisteessä. Hän alkaa lukea juuri kirjoittamaansa. Jo pari riviä luettuaan hän pudistaa päätään, huokaa ja viskaa paperin luotaan.

Hän nousee tuolista, poistuu kirjoituspöydän luota ja silmäilee kauan ja vakavana kasvojensa peilikuvaa, mutta tapansa mukaan varoo katsomasta itseään silmiin. Hän pelkää silmiään. Ne katselevat häntä niin kriittisesti.

Huoneessa on monta peiliä. Hän tarvitsee niitä perehtyäkseen rooleihinsa, silloin hän vaeltaa peilin luota toisen luo tarkkaillen itseään eri tahoilta. Mutta oman katseensa hän sivuuttaa ohimennen. Nyt hän kuitenkin päättää kohdata sen ja katsoa itseään todella silmästä silmään.

Juuri sinä hetkenä peiliin osuu auringonsäde ja pyyhkäisee hänen katseensa näkymättömiin. Hän suutahtaa, palaa kirjoituspöydän luo, sieppaa äsken kirjoittamansa kirjeen käsiinsä ja viskaa sen paperikoriin, mutta ottaa sitten sen taas käteensä ja panee pöytälaatikkoon. Lukitsee laatikon.

Hän odottaa muutaman päivän.

Odottaa malttamattomasti. Hänellä on suoraan sanoen tukala olo. Hän, joka taannoin kerskui tahtonsa lujuudella, on kuin lamaantunut. Toimintakyvytön, kuten sanotaan. Yrittäessään kirjoittaa hän tuntee olevansa kuin tuuliajolla, ”lastu lainehilla”, kuten eräs opettaja kerran luonnehti häntä.

Eikä hänestä ole nyt muuhunkaan.

Elämisen tunne tulee vain silloin, kun hän yrittää ravistautua hereille, sillä silloin hän ainakin ponnistelee kaikin voimin, haraa vastaan. Kuin kiukkuinen lapsi. Ei tahdo! Hänessä on siis vielä jäljellä omaa tahtoa, se on vain mennyt jotenkin takalukkoon.

Hän ei tahdo tavata ketään, ei puhua kenenkään kanssa. Hän sanoo vain ei kaikkeen ja kaikille.

Sen sijaan hän luulottelee olevansa sairas ja lojuu aivan hiljaa vuoteessaan kuunnellen sisäisiä ääniään. Mitään ei tapahdu. Useimmiten hän nukahtaa pois tästä kaikesta ja nukkuu sikeästi. Mikä pahinta, näkemättä edes unia.

Kaiken tuon surkeuden aikana seisoskelee hänen asuintalonsa kohdalla alhaalla kadunkulmassa lyhdyn juurella nuori mies, joka sanoo rakastavansa häntä. Mies luulee, että Carolin on vihainen hänelle. Niin ne muutkin nuoret miehet luulevat aina, kun Carolin vaihteeksi tahtoo olla rauhassa eikä suostu tapaamaan heitä. Eivätkä kuitenkaan osaa sanoa, mistä hän muka olisi heille vihainen. Se on hieman väsyttävää, mutta ei siitä kannata välittää. Hänellä ei nyt todellakaan ole aikaa rakkausjuttuihin.

Onhan tietysti sääli Davidia – nuorukaisen nimi on David – jonka täytyy säällä kuin säällä seisoskella siellä katulyhdyn alla tuijottamassa hänen ikkunaansa. He tuskin tuntevat toisiaan. Mutta se nyt on Davidin tapa osoittaa rakkauttaan. Hyödyttöntä ja surkeaa. Jo terveydenkin kannalta. Eritoten nyt marraskuun säillä. Mikä lienee köyhä poikaparka, ja onko hänellä edes kunnon jalkineita, vaikka toisaalta hän on näyttelijä eikä varmaan niin vähästä vilustu. Mitäpä he, näyttelijät, Carolin varsinkaan, kun ei sellaisia roolejakaan liiemmästi ole, joissa vilustuminen kuuluisi asiaan.

Päivät kuluvat.

Sade ryöppyää ruutuun. Pisarat hohtavat lampunvalossa.

Eräänä päivänä lennähtää mustunut kastanjanlehti ikkunanlasia vasten ja liukuu sitten hiljalleen alas ikkunalaudalle. Hän hätkähtää. Hän ehti jo luulla sitä siipirikoksi linnuksi. Mutta se olikin vain kuollut lehti. Hän sammuttaa lampun ja kurkistaa ulos pimeään.

David on siellä kuten aina. Syyslehtiä kieppuu pitkin katua.

Voi poika parkaa, joka luulee, että tuo on rakkautta.

Carolyn poistuu ikkunan luota, sytyttää kynttilän kirjoituspöydälle, ottaa esille arkin paperia, katsoo kauan kasvojaan suuresta peilistä ennen kuin alkaa kirjoittaa:

Rakas Saga,

sinusta ei ole kuulunut mitään!

Oikeastaan en sitä odottanutkaan, joten ei ole syytä valittaa.

Aion silti pommittaa sinua kirjeillä. Vaikka onhan se vähän vaikeaa, kun en lainkaan tiedä, mitä sinä ajattelet – mistä ikävä kyllä seuraa, että en oikein tiedä, mitä itse ajattelen. Käsitäthän, ettei se ainakaan helpota meidän kanssakäymistämme.

Minä olen niin levoton. Tuhannet asiat risteilevät poloisessa päässäni. Olen niistä pääsemättömissä...

Tulin ajatelleeksi meidän äitiämme ja sitä, että hän katosi. Sehän on oikeastaan vain toinen puoli asiaa.

Onhan meillä isäkin! Eikö niin?
Mitä mieltä olet hänestä?
Ystäväsi Carolin

Sade on lakannut, mutta ruudut ovat aivan himmeät. Hän pyyhkäisee kämmenselällään nähdäkseen ulos. Kuu on noussut ja purjehtii pitkin taivaankantta kuin pilvenhattaroiden lomassa vierivä pallo. David on yhä siellä alhaalla. On melkein tähtikirkasta.

Täytyy kai mennä käymään hänen luonaan, Carolin tuumii ja pukee takin ylleen. Ei silti, että hän pystyisi paljonkaan lohduttamaan, mutta jos saisi pojan edes toisiin ajatuksiin ja käsittämään, että hänen sydänparkansa lisäksi roihuaa liekeissä tätä nykyä – niin, oikeastaan koko maailma.

Alas sota! julistaa Ruotsin rauhanjärjestön ilmoitus tämän päivän lehdessä. Se näyttää pelkästään pateettiselta, kun samalla sivulla on teksti:

Liikekannallepanokellot kutsuvat!

Ja vielä muuan ilmoitus:

Hopeisia TUNTOLEVYJÄ varastossa.

Kuulostaa hälyttävältä. Ja tunnelma on ylikiihotunut. Vaikka pieni Ruotsi on tehnyt parhaansa. Jo helmikuussa, siis lähes vuosi sitten, pidettiin mielenosoituksia ”varustelukiihkoa” vastaan, mutta sille ei kukaan korvaansa kallistanut.

Nyt kun sota vieraiden valtojen kesken on juuri alkanut, on kypsän harkinnan jälkeen kuitenkin päätetty pitäytyä ankarassa puolueettomuudessa. Täällä kotona ei toisin sanoen pitäisi olla mitään pelättävää.

Tilanteeseen voi suhtautua rauhallisesti, vaikka leivän hinta on noussut 10 äyriä kilolta ja tiettyjen elintarvikkeiden säännöstely on odotettavissa. Panssarivene ”Urheus”, joka ajoi viime talvena karille, on jo korjattu, ja Tukholmaan on juuri perustettu naisväen ampumaseura lupaavissa merkeissä. Siitä oli kirjoitus päivän lehdessä.

Kaiken tämän Carolin kertoo nyt Davidille, kun he tapaavat. Carolin kertoo sen avartaakseen hänen näemyksiään ja hajottaakseen synkät pilvet, jotka saavat Davidin käpertymään oman minänsä ympärille, mutta David ei silti lakkaa jauhamasta korkeaveisuuaan.

* * *

Torjuttu

(luonnos näytelmäksi tai elokuvaksi, C.J.)

1. KOHTAUS

Kaksi nuorta ihmistä vaeltelee puiston käytävillä kelmeässä kuutamossa.

Poika on rakastunut tyttöön. Tytön on sääli poikaa. Osia esittävät Carolin J. ja David L.

D: (*äkkiä, kiivaasti*) Sinä olet julma, Carolin. Sinä vain leikittelet minulla.

C: Tietysti, David, totta kai. Miksi et sinäkin ota tätä leikin kannalta?

D: (*nuhtelevasti*) Minä en leiki tunteilla.

C: (*lievästi hämmästyneenä*) Ressukka... Oletko sinä sellainen tosikko?

Varjo-sarjan päätösosassa valokeilaan
nousee Carolin, joka asuu ensimmäisen
maailmansodan alkaessa Tukholmassa. Teatteri-
koulussa hän tutustuu opiskelutoveriinsa
Ingeborgiin. Samalla Carolin tutkii suhdetta
itseensä ja sukuunsa, etsien omaa rooliaan niin
näyttämöllä kuin elämässään. Kirjeitä kirjoit-
tamalla hän hakee yhteyttä Sagaan, minänsä
toiseen puoleen. Sagalla on paljon kerrottavaa
myös arvoituksellisesta nuorukaisesta, joka
pyrkii Carolinin puheille...



Maria Gripe (1923–2007) oli kansainvälisesti tunnettu
ruotsalainen lasten- ja nuortenkirjailija. Mystinen
Varjo-romaanisarja julkaistiin suomeksi 1980-luvulla,
ja se on vakiinnuttanut asemansa lukijoiden
unohtumattomana suosikkina.



Kannen kuva: Harald Gripe
Kannen suunnittelu: Laura Lyytinen